

عکس: رضا معطریان/ایران

طراحی نقشه راه جدید بازار ارز و طلای کشور

کشف نرخ در مرکز مبادله مورد وفاق بیشتر فعالان اقتصادی و مردم خواهد بود و از این طریق، نقشه کامل بازار ارز و طلا در قالب این مرکز شکل خواهد گرفت

گزارش

داشته باشد و علاوه بر آن اگر شرایط بازار به سمت ثبات حرکت کند و آرامش نسبی را در بازار ارز داشته باشیم، این امکان وجود دارد که با معرفی ابزارهایی مثل ابزار مشتقه از در یک فضای مدیریت شده، بتوانیم پیش‌بینی‌پذیری اقتصاد را افزایش دهیم. مرکز مبادله از دو قسمت ارز و طلا تشکیل شده است. در گذشته این امکان وجود نداشت که معاملات طلا، به عنوان یکی از بازارهایی که مردم به آن توجه دارند، در یک فضای مدیریت شده قرار گیرد که مرکز مبادله به این سمت حرکت کرده که ساماندهی را در بازار طلا داشته باشد و ذیل آن در نظر است تا انواع شمش‌های طلا، سکه‌های طلا و حتی ابزارهایی که می‌تواند روی اینها تعریف شود ایجاد و در اختیار فعالان اقتصادی و عموم مردم قرار گیرد. در مرکز مبادله سه دسته ابزار در نظر گرفته شده است، یک دسته ابزارهای ثبات‌ساز هستند که معروف‌ترین آنها صندوق تثبیت ارزی است. نمونه آن را در چین، روسیه، آمریکا و سایر کشورها داشته‌ایم و وظیفه این ابزار هموارسازی نوسان است و دخالتی در روند اصلی نرخ ارز ندارد. روند اصلی نرخ ارز متأثر از متغیرهای کلان اقتصادی مثل نرخ

رشد نقدینگی، رشد اقتصادی و تورم است، اما به کمک صندوق تثبیت، نوسان کنترل خواهد شد تا افت و خیزهای سنگینی در نرخ ارز وجود نداشته باشد. دسته دوم از ابزارها، ابزارهای پوشش ریسک هستند، هدف این ابزارها این است که فضای قابل پیش‌بینی را به فعالان اقتصادی ارائه کنند و از طرفی زمینه پوشش ریسک نرخ ارز نیز فراهم شود که می‌توان به سوآپ و قراردادهای آتی از فیوچرز اشاره داشت که در ابتدا این ابزارها برای فعالان عمده نظام اقتصادی شامل بانک‌ها و صرافی‌ها ایجاد می‌شود و به تدریج سایر فعالان اقتصادی و عموم مردم هم می‌توانند از آن برای پوشش ریسک استفاده کنند. دسته سوم ابزارها، ابزارهای تأمین مالی است، ما در کشور بسیاری از پروژه‌های سودده و قابل توجیه به لحاظ اقتصادی داریم که ایجاد آنها می‌تواند علاوه بر اینکه رشد اقتصادی را تسریع می‌کند، زمینه افزایش درآمدهای آتی ارزی را هم ایجاد کند. همچنین در سطوح خرد بحث تأمین مالی ارزی جمعی دنبال می‌شود. شرکت‌های دانش‌بنیانی وجود دارند که برای خرید لیسانس یا واردات قطعه و... نیازمند ارقامی زیر یک میلیون دلار هستند و نیاز است

تا ابزارهایی ایجاد شود که بتوان به صورت ارزی آنها را فاینانس کرد. در همین زمینه در اثر تعامل مرکز مبادله و بانک مرکزی، دستورالعمل اجرایی انتشار و عرضه اوراق مرابجه ارزی دنبال شد و هدف از انتشار این اوراق تأمین مالی پروژه‌های صنعتی است که دارای درآمدهای قطعی ارزی هستند که می‌توان به صنایع پتروشیمی و پالایشی و فلزات اساسی اشاره کرد که برای طرح‌های توسعه نیازمند منابع ارزی هستند و این اوراق برای تأمین مالی ارزی این شرکت‌ها طراحی شده است. درخصوص اهداف مرکز مبادله، در بخش ارز تلاش می‌شود مبادلات مربوط به اسکناس ارز و حواله‌جات ارزی ذیل یک بازار ساختارمند و کارا، به این سمت برود که کشف نرخ در این بازار مورد وفاق بیشتر فعالان اقتصادی و مردم باشد و عمده نیازها با این نرخ پاسخ داده شود. در بازار حواله‌جات ارزی، پیش از این یک بازار برای کشف نرخ وجود نداشت و نهایت تلاش در حال حاضر بر این است که فرایند کشف نرخ با مکانیسم‌های بازار صورت بگیرد. کشف نرخ صحیح در بازار حواله‌جات ارزی هم انگیزه بازگرداندن ارز صادراتی به چرخه رسمی ارز کشور را افزایش می‌دهد و پس از مدتی با این موضوع مواجه خواهیم بود که عمده صادرکنندگان در کوتاه‌ترین زمان ارز حاصل از صادرات را به کشور برمی‌گردانند. در کنار این، ابزارهای تأمین مالی ارزی و پوشش ریسک ارز در نظر گرفته شده که به تدریج طی ماه‌ها و سال‌های آتی معرفی می‌شوند.

در کنار بازار ارز در بحث طلا هم بانک مرکزی پیش از این حضوری در بازار طلا و سکه طلا نداشته، در حالی که طلا از دهه‌های گذشته هم یک متغیر مهم اقتصادی بوده و هم همه خانوارهای ایرانی و فعالان اقتصادی بخشی از پس‌انداز خود را به شکل طلا نگهداری می‌کنند. طلا به لحاظ فرهنگی، یک دارایی سرمایه‌گذاری مناسب برای خانوارهای ایرانی تلقی شده است. بنابراین در بحث خرید و فروش شمش طلا و سکه و ابزارهای مبتنی بر طلا و سکه، مرکز مبادله نقش ایفا خواهد کرد و از ارائه نرخ‌هایی که در بازار ارز و طلا کشف می‌شود و بعضاً همخوانی با فضای واقعی اقتصاد کشور ندارد، جلوگیری خواهد شد. اتفاقی که در دوره جدید افتاده این است که بانک مرکزی به عنوان نهاد سیاستگذار بازار پول و ارز، در بدنه دولت و حتی حاکمیت با یک اجماع روبه‌رو است، مبنی بر اینکه باید به سمت تشکیل نهادی برویم که این نهاد، امور اجرایی بازار ارز و طلا را دنبال کند. در گذشته در کنار شفاف نبودن موضوع، ما با این تصمیم هم مواجه نبودیم که باید امور سیاستگذاری و امور اجرا از یکدیگر تفکیک شود. زمانی که سیاستگذار و مجری یکی است بحث چابک بودن، پاسخگویی و مطالبه را نخواهید داشت. تکنیکی که بین سیاستگذار و مجری در خیلی از نهادها مالی دنیا اتفاق افتاده به این شکل که یک نهادی سیاست‌های کلی را مشخص و بر آن نظارت کند و نهاد دیگری آن سیاست‌ها را اجرا کند، کمک می‌کند که کار تا زمان اصابت به هدف ادامه پیدا کند و دو نهاد کنار هم پیش روند. بنابراین اکنون این اجماع حاصل شده که باید نهاد اجرایی و سیاستگذاری را تفکیک و یک نهاد جداگانه برای امور اجرایی راه‌اندازی شود.

کشف نرخ صحیح در بازار حواله‌جات ارزی هم انگیزه صادرات و هم انگیزه بازگرداندن ارز صادراتی به چرخه رسمی ارز کشور را افزایش می‌دهد

یادداشت

افت شدید انتظارات تورمی در بازار ارز

در ادبیات اقتصادی مفروضات و شروط متعددی برای وجود یک بازار کارا وجود دارد که براساس این تعاریف، اقتصاد ایران سال‌ها از وجود یک بازار رسمی ارز محروم بوده است. بانک مرکزی مبتنی بر این نیاز ضروری کشور که ارز باید در یک بازار ساختارمند با قواعد معین مبادله شود و ابزارهای نوین مالی مبتنی بر ارز برای پوشش ریسک نوسانات نرخ ارز و مدیریت عرضه و تقاضای ارز طراحی و توسعه داده شود، مرکز مبادله ارز و طلای ایران را در دوم اسفندماه ۱۴۰۱ تأسیس کرد.

به عبارت دیگر، بانک مرکزی به عنوان سیاستگذار بازار پول و ارز، به منظور برطرف کردن چالش‌های پولی و ارزی کشور، مرکز مبادله ارز و طلای ایران را راه‌اندازی کرد تا با قواعد علم طراحی بازار (Market design)، یک بازار کارا برای معاملات ارز و طلا در کشور ایجاد کند. یکی از مسائلی که گاه‌گشاید می‌شود این موضوع است که «نرخ ارز باید به بازار آزاد سپرده شود»، اما این نکته در نظر گرفته نمی‌شود که قیمت ارز باید در چه بازاری کشف شود؟ آیا نابازاری که شروط و قواعد بازار را ندارد، امکان بروز کارایی تخصیعی و عملیاتی در آن وجود دارد؟ یا اینکه به دلیل شکست بازار، این نابازار می‌تواند ارز را به شیوه رقابتی کشف قیمت کند؟ پاسخ این پرسش‌ها منطقاً خیر است و نمی‌توان مرجعیت قیمت ارز را به یک نابازار سپرد. برپایه همین نیاز، بانک مرکزی مرکز مبادله ارز و طلای ایران را به عنوان بازاری با قواعد مشخص و الزامات یک بازار کارا طراحی کرد و در گام نخست موفقیت‌های چشمگیری طی ۹ ماه ابتدایی عمر این بازار به ارمغان آمد.

بازارسازی بانک مرکزی منجر به ثبات قیمت ارز در ۸ ماهه ابتدایی امسال شد و التهابات بازارهای همسوسا دلار به شدت فروکش کرد. کاهش شدید انتظارات تورمی به واسطه ثبات نرخ ارز به عنوان لنگر اسمی تورم، توفیقی است که با راه‌اندازی مرکز مبادله ارز و طلا محقق گشت. قاعده‌گذاری‌های بانک مرکزی در سیاست‌های ارزی، بازنگری نسبت به فهرست سرفصل‌های تقاضای ارز، اصلاح دستورالعمل اجرایی فروش اسکناس، کاهش مدت زمان بازگشت ارز صادراتی، فروش از تأمین نیازهای ضروری (سرفصل ۵۶) از طریق اوریژن به حساب ارزی نزد بانک‌ها، تخصیص به روز و به هنگام کالاهای اساسی، دارو و تجهیزات پزشکی و تقویت عرضه ارز از طریق بهره‌گیری از ظرفیت‌های کشورهای همسایه، همگی از جمله اقدامات بانک مرکزی در راستای سیاستگذاری و تنظیم‌گری بازار ارز طی سال جاری بوده که نتایج کوتاه‌مدت بخشی از این اقدامات، در ثبات قیمت ارز از ابتدای سال جاری تاکنون قابل مشاهده است. اتخاذ سیاست تثبیت اقتصاد برای کاهش نوسانات نرخ ارز و پرهیز از میکروب کردن نرخ ارز در یک قیمت مشخص با ایفای نقش فعال بانک مرکزی به‌عنوان بازارساز ارزی، به تعمیق بازار ارز کمک شایانی کرد. ایجاد مرکز مبادله ارز و طلا توسط بانک مرکزی به‌عنوان مرجع کشف قیمت ارز، تأمین و تخصیص ارز متقاضیان ارز و بستر رسمی عرضه ارز توسط صادرکنندگان کالا و خدمات موجب شد تا نرخ بازار غیررسمی نیز با بازار رسمی همگرا شود. به بیان دیگر، تنظیم قیمتی نرخ ارز بازار غیررسمی به نرخ اسکناس دلار مرکز مبادله، حکایت از ظهور یک بازار کارا ارز دارد که عمده نیازهای ارزی در این بازار پوشش داده می‌شود. به نظر می‌رسد، در ادامه با توسعه ابزارهای نوین مالی مانند مشتقات ارزی در مرکز مبادله توسط بانک مرکزی، مسیر اصلاحی سیاستگذار ارزی کشور در جهت سیاست‌های تثبیت اقتصادی (Stabilization Policy) با سرعت بیشتری ادامه یابد.

مرکز مبادله از زمان راه‌اندازی، تلاش بسیار زیادی را در این زمینه انجام داده که یک بازساماندهی نسبت به سرفصل‌های موجود انجام دهد